

Znaczenie partii we współczesnych państwach

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Emanuel Rostworowski, *Historia Powszechna XVIII wieku*, Warszawa 1977, s. 778.
- Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Witold Kunicki-Goldfinger, Maciej Podbielkowski, *Repetytorium, liceum – poziom podstawowy i rozszerzony, wiedza o społeczeństwie*, Warszawa – Bielsko Biała 2011, s. 100.

- Źródło: *Partie polityczne. Czym są, jakie pełnią funkcje i skąd pobierają środki?*, dostępny w internecie: ideologia.pl [dostęp 8.01.2021 r.].

Znaczenie partii we współczesnych państwach

Sala posiedzeń Parlamentu Europejskiego
Źródło: Frederic Köberl, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

Jedną z fundamentalnych zasad współczesnej demokracji liberalnej jest pluralizm polityczny. Zasada ta oznacza prawo obywateli do zrzeszania się, tworzenia związków zawodowych, fundacji, stowarzyszeń i partii politycznych. Demokracje przedstawicielskie we współczesnym świecie nie mogą funkcjonować bez rywalizacji partii na arenie politycznej. To ich istnienie i różnorodność pozwalają obywatelom na wybór partii reprezentujących ich poglądy i interesy grupy społecznej, z którą się identyfikują. Zasada pluralizmu politycznego i wolność zrzeszania się gwarantuje możliwość wymiany władzy i rozliczania rządzących z ich decyzji politycznych. Taki system nazywamy systemem rządów partii.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz znaczenie pluralizmu politycznego.
- Wskażesz wpływ partii politycznych na kształtowanie i działanie władzy ustawodawczej i wykonawczej.
- Scharakteryzujesz różne modele demokracji przedstawicielskiej we współczesnym świecie.

Przeczytaj

Znaczenie partii współcześnie

We współczesnych systemach demokratycznych występuje zjawisko określane mianem rządów partii. Zdaniem Richarda Katza, rządy partii są synonimem demokracji reprezentacyjnej, ponieważ chociażby wyłonienie się konkurencyjnego systemu partyjnego jest warunkiem demokratycznych wyborów.

Idea rządów partii oznacza, że:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Według Katza, choć niektóre funkcje przypisane partiom mogą być realizowane przez inne podmioty polityki, to jednak tylko partie mogą sprawować legitymizowaną władzę państwową. Mogą pojawiać się wprawdzie inne instytucjonalne przesłanki realizacji zasady suwerenności narodu ograniczające rządy partii, np. mechanizmy demokracji bezpośredniej czy system korporacyjny, ale mimo tych modyfikacji, w demokracjach europejskich dominuje „partyjny” styl uprawiania polityki.

Znaczenie partii w kontekście władzy ustawodawczej

Na rolę partii (funkcjonowanie rządów partii) w systemie demokratycznym, poza samą zasadą reżimu politycznego, wpływ mają inne kryteria podziałów systemów, np. zasady budowy aparatu państwowego. W tym kontekście zwraca się uwagę na charakter legislatywy, a także na tzw. formę rządów, wśród których wymienia się modele: parlamentarno-gabinetowy, prezydencki, półprezydencki, komitetowy. Mówiąc o charakterze legislatywy, mamy na myśli różnice między jedno- oraz dwuizbowymi (bikameralnymi) parlamentami w oddziaływaniu na rządy partii. Generalnie uważa się, że parlamenty jednoizbowe bardziej wzmacniają rolę [partii politycznych](#) niż bikameralne. Hipoteza ta zakłada, że w przypadku istnienia izby wyższej mogą w niej dominować pozapartyjne interesy wynikające np. (w federalizmie) z reprezentowania w niej części składowych terytorium państwa. Jeżeli uprawnienia drugiej (wyższej) izby są mało znaczące, wówczas nie zakłóca to mechanizmu rządów

partii. Jeżeli natomiast są one znaczne i partie są pozbawione wpływu na kreowanie jej składu, wówczas może to sprzyjać osłabieniu rządów partii.

Partie w kontekście władzy wykonawczej

Porównując formy rządów, w których współcześnie próbuje się realizować wzory demokracji liberalnej, zauważamy, że w istotny sposób się od siebie różnią.

Modele parlamentarno-gabinetowe (np. Włochy, Belgia, Niderlandy, Szwecja)

Opierają się na zasadzie współzależności i współdziałania rządu i parlamentu; wybierana głowa państwa zwykle ma legitymację parlamentu (a tym samym tworzących go partii), a nie narodu. System parlamentarno-gabinetowy występuje również w europejskich monarchiach, gdzie legitymizacja władzy ma charakter tradycyjny. Premierem zostaje lider zwycięskiej partii (tworzącej rząd jednopartyjny) lub polityk wyłoniony w wyniku przetargów koalicyjnych. Zarówno wymiana partii u władzy, jak i umowy koalicyjne są charakterystyczne dla teorii rządów partii.

Modele prezydenckie, zwłaszcza w wersji USA (ale również w Brazylii i Meksyku)

Realizują zasadę separacji rządu i parlamentu przez strukturalne i kompetencyjne oddzielenie od siebie tych organów; szczególną pozycję ma prezydent jako głowa państwa i szef rządu, mający w dodatku legitymację wyborczą uzyskaną bezpośrednio od narodu. Partie polityczne w tym systemie mają bardzo duże znaczenie. Zasada separacji władzy oznacza, że władza ustawodawcza, która związana jest z rywalizacją partii, może ograniczać działania prezydenta. To Kongres w Stanach Zjednoczonych uchwała budżet, co oznacza, że ma prawo kontrolowania wydatków państwa i przez te działania może wpływać na decyzje prezydenta. Kandydaci na prezydenta również są wybierani w prawyborach wewnątrz partii politycznych, a zwolennicy tych partii organizują i finansują kampanie wyborcze.

Modele semiprezydenckie (np. we Francji i Finlandii)

Charakteryzują się dualizmem egzekutywy, który w sprzyjających warunkach może przekształcić się w dominację prezydenta, mającego także legitymizację uzyskaną od narodu. Rola partii uwidacznia się w przypadku dominacji w parlamencie ugrupowań opozycyjnych wobec prezydenta, których reprezentantem w obrębie władzy wykonawczej jest premier równoważący jego pozycję (tzw. kohabitacja). W sytuacji

jednolitości władzy wykonawczej, prezydent i premier pochodzą z jednego bloku politycznego, a pozycja prezydenta ulega wzmocnieniu.

Model konwentu (rządów zgromadzenia, np. w Szwajcarii)

Funkcjonuje na zasadzie podporządkowania rządu parlamentowi, przy czym rząd jest traktowany jako szczególnego rodzaju komisja parlamentu do spraw wykonywania jego uchwał; takie relacje sprzyjają zwiększeniu roli partii, również przez konieczność tworzenia rządów koalicyjnych działających jako system kooperacji międzypartyjnej. Należałoby także uwzględnić wiele czynników pozakonstytucyjnych, np. osobowość przywódców, styl sprawowania władzy, układ sił politycznych, sprawiających, że w ramach tej samej konstytucji mogą pojawiać się odmienne praktyki ustrojowe, w tym także determinujące miejsce i rolę partii politycznych w demokratycznym systemie politycznym.

Słownik

partia polityczna

dobrowolna organizacja społeczna mająca określony program polityczny, której celem jest jego realizacja przez zdobycie i sprawowanie władzy lub wywieranie na nią wpływu

pluralizm polityczny

w państwach demokratycznych jedna z zasad funkcjonowania parlamentarnych systemów partyjnych, polegająca na istnieniu dwóch lub więcej partii politycznych reprezentujących różne programy i orientacje, walczących o zdobycie władzy w państwie na równych zasadach

system partyjny

układ partii politycznych w danym państwie, zdeterminowany przez przyjęte przez nie i akceptowane reguły rywalizacji lub współdziałania w walce o władzę albo o udział we władzy państwowej, jej utrzymanie lub kontrolę

system polityczny

układ wszystkich partii politycznych, a także stowarzyszeń i związków zawodowych; na system składają się też normy (regulują stosunki między partiami, relacje wewnątrzpartyjne oraz stosunki między partiami a strukturami państwowymi; mogą mieć charakter uregulowań prawnych lub zwyczajów), relacje między partiami i wewnątrz nich (opisują stosunki między ugrupowaniami rywalizującymi ze sobą w celu przejęcia władzy lub współpracującymi w celu jej sprawowania), funkcje (zadania, jakie system partyjny musi wypełnić w danym systemie politycznym)

system wyborczy

zbiór przepisów, które wchodzi w skład tzw. prawa wyborczego regulującego sposób przeprowadzenia wyborów, w szczególności zasady wyłaniania ich zwycięzców i podziału mandatów

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się wypowiedzią dr. Krzysztofa Kowaluka i oceń sposoby reprezentowania interesów obywateli państw demokratyzujących się od XVIII w. Następnie wykonaj ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DgmTLuGtT>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Partie polityczne w perspektywie historycznej*.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj genezę powstawania partii politycznych w państwach europejskich.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Agata Kunicka-Goldfinger, Maciej Podbielkowski, Witold Kunicki-Goldfinger
Repetytorium, liceum – poziom podstawowy i rozszerzony, wiedza o społeczeństwie

Wraz z poszerzaniem prawa wyborczego, demokratyzacją stosunków społecznych, wzrostem popularności wielkich ideologii politycznych (socjalizm, liberalizm, nacjonalizm) oraz upowszechnieniem prasy (a później radia i TV), zmienił się charakter wyborów parlamentarnych. Stały się one areną starcia masowych ruchów politycznych prowadzących ostrą rywalizację i rozgrywaną nie w mikroskali okręgu wyborczego, ale na ogólnopaństwowej scenie politycznej. Partie przystosowały swe formy organizacji i działania do nowych warunków. Z niewielkich komitetów wyborczych, aktywizujących się przeważnie w okresie kampanii, przekształciły się w struktury masowe, wielotysięczne organizmy działają permanentnie. Posiadały własne wewnętrzne struktury władzy, wyraźny profil ideologiczny, sformalizowany charakter przynależności oraz stosunkowo wysoki stopień dyscypliny politycznej. Ideologiczne partie masowe miały też dosyć wyraźnie określony elektorat, zazwyczaj adresowany bowiem swoją ofertę polityczną do konkretnej klasy społecznej. Dotyczy to przede wszystkim socjalistycznego i komunistycznego ruchu robotniczego oraz partii chłopskich opartych na doktrynie agraryzmu.

Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Witold Kunicki-Goldfinger, Maciej Podbielkowski, *Repetytorium, liceum – poziom podstawowy i rozszerzony, wiedza o społeczeństwie*, Warszawa – Bielsko Biała 2011, s. 100.

Zaznacz prawidłowe odpowiedzi.

Wraz z demokratyzacją systemów politycznych w państwach europejskich funkcjonowały większościowe systemy wyborcze.

Dla powstających partii politycznych charakterystyczny był brak jednolitego programu, ponieważ ich członkowie budowali go, opierając się na różnych doktrynach politycznych.

W okresie nowożytnym demokratyzacja systemów politycznych polegała na osobistej rywalizacji kandydatów w okręgu jednomandatowym.

Narodziny nowych ruchów społecznych o programach związanych z rodzącymi się ideologiami doprowadziły do kształtowania się pierwszych partii politycznych.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

((Emanuel Rostworowski

Historia Powszechna XVIII wieku

Torysi nie stanowili dworskiego czy też monarchicznego stronnictwa, ale zespół ludzi, którzy dochowując wierności pewnym przegranym u schyłku XVII i na początku XVIII wieku sprawom, odwrócili się plecami do dynastii hanowerskiej i panujących w Anglii stosunków politycznych. Toryzm w tym czasie to nie był jakiś program działania, ale postawa wyniosłego dystansu do politycznej kuchni wigów. Jeśli ktoś mówił o sobie, że jest torysem, to chciał przez to poszczycić się brakiem politycznej giętkości i ambicji do piastowania urzędów. W postawie tej trwało kilka rodów o torysowskiej przeszłości oraz rozmiłowany w tradycjonalizmie Uniwersytet Oxfordzki. Torysowska postawa była również rozpowszechniona wśród prowincjonalnej gentry. Wielu było ziemian, którzy nie mając szerszych aspiracji politycznych, ograniczali się do pilnowania swoich parafialnych interesów i z upodobaniem wygadywali na rządy i podatki. Torysi uważali siebie za ludzi „czystych rąk” a wigów za karierowiczów i ludzi „brudnych rąk”. Ów podział to zarówno już, jak i jeszcze nie system dwupartyjny, ale przeciwstawienie ludzi politycznie czynnych ludziom politycznie czynnym. Za panowania Jerzego II cała działalność polityczna spoczywała w rękach podzielonych na koterie i koneksje wigów.

Źródło: Emanuel Rostworowski, *Historia Powszechna XVIII wieku*, Warszawa 1977, s. 778.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
System dwupartyjny w wielkiej Brytanii zaczął kształtować się w początkach XVIII w., a prekursorami współczesnych partii byli wigowie i torysi.	☐	☐

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Torysi w XVIII w. prezentowali poglądy charakterystyczne dla zwolenników konserwatyzmu i w późniejszych latach stworzyli partię konserwatywną.	☐	☐
Jednym ze skutków powstawania dwóch obozów politycznych w XVIII-wiecznej Anglii był wzrost roli króla w systemie politycznym.	☐	☐
Rywalizacja polityczna o władzę i urzędy w XVIII w. prowadziła do zwiększenia roli arystokracji angielskiej w życiu publicznym.	☐	☐

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią dr. Krzysztofa Kowaluka i na jej podstawie wskaż zagrożenia dla demokracji ze strony partii skrajnie prawicowych. Następnie wykonaj ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DrBAHXPqw>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Ultraprawicowe partie polityczne*.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

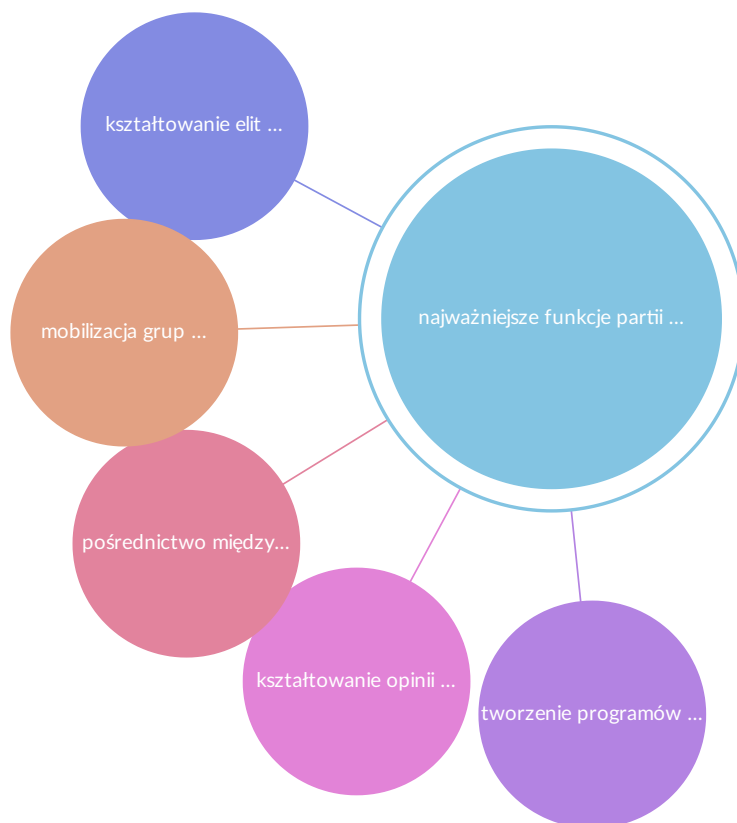

Oceń reakcję partii systemowych na wzrost znaczenia skrajnej prawicy. Zastanów się, jakie zagrożenia mogą płynąć z tych reakcji dla stabilności systemu demokratycznego.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się ze schematem i wykonaj ćwiczenie.

Oprac. na podst.: *Partie polityczne. Czym są, jakie pełnią funkcje i skąd pobierają środki?*, ideologia.pl [online, dostęp: 05.11.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Oceń znaczenie partii politycznych w systemie demokratycznym. Odwołaj się do dwóch argumentów.

Zapoznaj się z tekstem, a następnie wykonaj ćwiczenie.

“ *Partie polityczne. Czym są, jakie pełnią funkcje i skąd pobierają środki?* ”

Współcześnie trudno sobie wyobrazić wielką politykę bez partii. Prawicowe i lewicowe, konserwatywne i postępowe, socjalistyczne i liberalne gospodarczo – wszystkie mają jeden cel: dojście do władzy. W dążeniu do niego gotowe są walczyć o poparcie wszelkimi sposobami, często budząc przy tym skrajne emocje. To wiemy wszyscy. Czy zdajemy sobie jednak sprawę, czym cechują się partie polityczne i jakie pełnią funkcje? W warunkach demokratycznych zdobycie władzy w państwie jest praktycznie niemożliwe bez aktywnego członkostwa w partii. Potwierdza to praktyka – choć we współczesnych demokracjach spotkać można polityków niezrzeszonych, to stanowią oni mniejszość. Z punktu widzenia wyborcy podział na partie polityczne jest o tyle istotny, że wskazuje na pewną jedność światopoglądową jej członków. Łatwiej jest bowiem oddać głos na organizację posiadającą pewien rdzeń ideowy, niż zapoznawać się z poglądami każdego kandydata z osobna. Z perspektywy polityków – współpraca z osobami o zbliżonych poglądach pozytywnie wpływa na skuteczność i zwiększa „siłę przebicia”. Nie dziwi zatem fakt, że działania partii mają współcześnie niebagatelny wpływ na bieg wydarzeń. Wiele z nich działa już tak długo, że na dobre wpisały się w polityczny krajobraz świata.

Źródło: *Partie polityczne. Czym są, jakie pełnią funkcje i skąd pobierają środki?*, dostępny w internecie: ideologia.pl [dostęp 8.01.2021 r.].

Rozstrzygnij, z kim bardziej utożsamiają się wyborcy: z politykami niezrzeszonymi czy członkami partii politycznych. Uzasadnij swoją opinię.

Rozstrzygnięcie: z politykami niezrzeszonymi ▼

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Znaczenie partii politycznych we współczesnym świecie.

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

5) przedstawia na przykładach poszczególnych państw systemy partyjne w państwach demokratycznych: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbitcia wielopartyjnego, kooperacji partii;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia znaczenie partii politycznych dla przejrzystości rywalizacji politycznej;
- wskazuje wpływ programów partii na kształt władzy ustawodawczej i wykonawczej;
- objaśni wpływ systemów partyjnych na kształt władzy wykonawczej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- analiza tekstu źródłowego;

- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

1. Uczniowie, korzystając z materiałów umieszczonych na platformie epodreczniki.pl oraz innych dostępnych źródeł, przygotowują informacje na temat systemów partyjnych i ich wpływu na kształt władzy wykonawczej w państwach demokratycznych.

Faza wstępna

1. Burza mózgów – przypomnienie pojęć: „pluralizm polityczny”, „system partyjny”, „system wyborczy”. Wybrana osoba zapisuje na tablicy najistotniejsze informacje.

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

3. Praca z filmem. Po emisji materiału: „Partie polityczne w perspektywie historycznej” uczniowie dyskutują na temat genezy tworzenia się partii politycznych w państwach europejskich.

Faza realizacyjna

1. Podział zespołu klasowego na cztery grupy. Każda z nich opracowuje informacje na temat jednego z modeli systemów demokratycznych z zaznaczeniem, jaki wpływ na władzę wykonawczą ma system partyjny.

2. Każda z grup prezentuje swoją pracę na forum klasy. Na tablicy zostaje wykonana tabela, która prezentuje i porównuje różne modele demokracji przedstawicielskiej, wypisane zostają cechy partii politycznych oraz ich wpływ na kompetencje i możliwości funkcjonowania władzy wykonawczej.

3. Dyskusja na temat: „Czy liczba i program partii politycznych ma wpływ na reprezentatywność i możliwości sprawnego funkcjonowania władzy wykonawczej?”

Uczniowie wypowiadają i uzasadniają swoje opinie. Podsumowanie dyskusji przez chętne osoby.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film 2”. Następnie dyskutują o reakcjach partii systemowych na wzrost znaczenia partii ultraprawicowych.
2. Nauczyciel ocenia pracę grup na zajęciach i udziela informacji zwrotnej.

Praca domowa:

Uczniowie samodzielnie uzupełniają ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Łukasz Tomczak, *Partie polityczne. Struktury, programy, kampanie*, Wrocław 2014.

Katarzyna Sobolewska-Myślik, *Partie i systemy partyjne*, Warszawa 2006.

Beata Kosowska-Gąstoł, *Prawna instytucjonalizacja partii politycznych na poziomie europejskim*, „Studia Europejskie” t. 3, 2005.

Marzena Ostrowska, *Partia Demokratyczna USA*, wiekdwudziesty.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Filmy mogą zostać wykorzystane podczas lekcji powtórkowej dotyczącej systemów partyjnych.